

ARHITEKTURA I ARHITEKTUROLOGIJA

Ivo Maroević

PHILIPPE BOUDON, *O arhitektonskom prostoru*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, 2006., 159 str., ISBN 953-6106-60-4

Philippe Boudon u svom djelu *O arhitektonskom prostoru* (u prijevodu Milene Bekić Milinović, uz stručnu redakciju Nade Vrkljan Križić - izvornik je iz 1971., a ovo je prijevod 2. izdanja iz 2003.) raspravlja o arhitektonskom prostoru, ali na način da se je prethodno očitovao o arhitekturi i svim oblicima prostora kojima se arhitektura do sada bavila. On istovremeno barata pojmom arhitekturologije ili znanosti o arhitekturi, da bi u zaključku izveo i pojam arhitekturološkog prostora. Uzimajući u obzir razvitak arhitekturološke misli, on će se u drugom izdanju svoje knjige referirati na tekst prvog izdanja, s time da će ga komentirati u odjeljcima, pridonosivši svakom poglavlju, u kojima će pod zajedničkim naslovom „ponovno čitanje“ reinterpretirati svoje ranije stanovište, tamo gdje to smatra potrebnim. To aktualiziranje preko trideset godina staroga teksta zanimljiv je primjer uključivanja novih spoznaja, koje, međutim, bitno ne mijenjaju, već samo dopunjuju prvotni tekst.

Predgovor drugom izdanju pod naslovom *Epistemološke podjele i arhitekturološke nužnosti* čini složeni uvod u novo izdanje, gdje se spoznajne podjele vežu uz nužnosti koje se pojavljuju kao rezultat arhitekturo-

loškog pristupa. Količina problema naznačenih u ovom predgovoru utječe na kasnije iznesene teze. Proporcija je instrument koji su arhitekti posudili iz matematike/geometrije, da bi govorili o mjeri, ali on je neprimjeren za objašnjavanje arhitektonskog prostora, koji počiva na mjerilu. Iako će se autor i kasnije u knjizi baviti razlikom između geometrije i arhitekture, mjerilo je središnje mjesto razlike jer po njemu geometrijski prostor ne može objasniti složenost prostora koncepcije, koji arhitekturologija oblikuje kao arhitekturološki prostor. Za razumijevanje arhitekture iznimno je važan koncepcijski prostor jer iz njega proizlaze pitanja i mjere i mjerila. Njime se, kao reprezentativnim prostorom, ostvaruju dvije funkcije predstavljanja arhitekture: u spoznajnom i u stvarnom smislu. U arhitekturologiji mjerilo dolazi na prvo mjesto, za njim proporcija zbog preciziranja, da bi se arhitektonski prostor oslobodio epistemološke paradigme, koja predstavlja prepreku za njegovo razumijevanje kao geometrijskog prostora.

Ostala struktura knjige kreće od definicija arhitekture, preko dviju istaknutih epistemoloških prepreka arhitekturologije, od kojih je prva *stvarni prostor*, a druga *funkcionalis-*

tička misao, do razmatranja prostora kao temeljnog fenomena. Potom će se posebno razmatrati prostor u mišljenju, a nakon svega usporedba promišljanja prostora geometrije i arhitekture. Knjiga završava poglavljem koje je temeljno za njezin sadržaj, a bavi se mjerilom kao osnovnim konceptom arhitekturologije. *Zaključak* rezimira, a *Pogovor* S. Križić-Roban govori o značenju i doprinosu knjige.

S obzirom na to da se knjiga bavi arhitektonskim prostorom, valja reći da je on na kraju ostao prilično nedefiniran. U nizu kategorija prostora koji se spominju u knjizi, od stvarnog i pravog, arhitektonskog i geometrijskog, doživljenog i reprezentacijskog, apstraktnog i konkretnog, eksplicitnog i implicitnog, misaonog i konfiguracijskog, mentalnog i zamišljenog, projektiranog i banalnog, do opipljivog i arhitekturološkog, ostajemo u nedoumici kojim bismo se prostorom trebali baviti u spoznavanju arhitekture. Očito je da su dominantni arhitektonski, kao stvarni i arhitekturološki, kao spoznajni prostor arhitekture. No, razina i značajke prostora kojim se bavimo u znatnosti o arhitekturi ostaju i dalje otvorene.

Mjerilo je referencija stvarnog prostora, dok je koncept udio arhitektova misaonog prostora u stvaranju. Arhitektonski je projekt projekcija između tih dvaju prostora. Upravo stoga, autor veliku pozornost posvećuje mjerilu i mjeri. Arhitektonski prostor istovremeno sadržava stvarni prostor zgrade i arhitektov mentalni zamišljeni prostor. Mjerilo je zakonitost prijelaza iz jednog od tih prostora u drugi ili uspostavljanja veze između mjera jednog i drugog prostora, dok je proporcija uspostavljanje veze između mjera jednog prostora i drugih mjera toga istog prostora. Promjena mjerila, koja je ustvari promjena

problema, mogla bi objasniti zamjenu pojma okoline pojmom arhitekture. Okoliš i gradogradnja time postaju problemom arhitekture.

lako su fenomeni mjerila i mjere različiti u arhitekturi i geometriji, ostaje još uvijek otvorenim pitanje određivanja i spoznavanja mjerila u proučavanju arhitekture. Mjerilo utječe na dimenziju arhitektonskog, ali i na spoznavanje i očitavanje arhitekturološkog prostora. Stoga bi daljnja istraživanja na tom području mogla pomoći boljem razumijevanju arhitekture. Još uvijek su ostala otvorenim pitanja unutrašnjeg i vanjskog prostora, koja se uzgred spominju, ali i pitanja vanjskog prostora kao unutrašnjeg prostora neke veće cjeline. Pitanjem mjerila, kojim se ovdje bavi Boudon, još se davnih 70-ih godina u susjednoj Sloveniji bavio Peter Fister na primjeru prostorne relativnosti u zaštiti kulturne baštine, razlikujući pri tome konceptualni, stvarni, zbiljski, funkcionalni i strukturni identitet. Bilo bi korisno istražiti relevantnost spomenutih dosega u odnosu na Boudonovo mišljenje.

Ova nam knjiga otvara niz novih pitanja korisnih za istraživanje i vrednovanje arhitekture i zbivanja u prostoru. Nije sasvim jasno kako se u praktičnom istraživanju mogu primijeniti mnoge od Boudonovih teza, no one su ključne za promjenu u načinu razmišljanja o arhitekturi. Istovremeno nam ova knjiga pokazuje nedostatke u nedovoljno izoštrenoj terminologiji i nedovoljnoj povezanosti s dru-

gim teorijskim aspektima prepoznavanja i vrednovanja materijalne kulture, čiji je arhitektura neodvojivi dio. Relativna hermetičnost u načinu izražavanja otežava širu primjenjivost Boudonovih spoznaja. Unatoč svemu, objavljivanje prijevoda ove knjige koristan je i vrijedan čin, čime se pridonosi boljem poznavanju aktualne arhitektonske misli.